

СУЧАСНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВОНАВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

MODERN METHODOLOGICAL TOOLKIT FOR TRAINING FUTURE LAWYERS FOR PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION

Стаття націлена на розкриття такого аспекту підготовки майбутніх спеціалістів у галузі права, як формування їхньої готовності до професійно орієнтованого іношомовного спілкування, його мотиваційного, когнітивного, діяльнісного й рефлексійного компонентів. Цей процес базується на ознайомленні студентів зі специфікою юридичного дискурсу, його усним і писемним модусами й прищеплення їм відповідних дискурсивних умінь. Ключову роль у його успішності відіграє відібраний викладачем сучасний методичний інструментарій.

Аудиторна та позааудиторна підготовка з іноземної мови цієї категорії здобувачів освіти переважно спрямована на аналіз й тлумачення інформації, отриманої унаслідок читання текстів юридичних документів, опрацювання аудіо- й відеоресурсів. Це передбачає виконання спеціально відібраних дидактичних рецептивних та рецептивно-продуктивних вправ і завдань на закріплення юридичної термінології й суспільно-політичної лексики, що сприяє розвитку навичок усного та писемного мовлення студентів.

Нами визначено і обґрунтовано сукупність методів та прийомів, залучення яких до пізнавальної діяльності успішно формує зазначену готовність в умовах освітнього середовища юридичного університету. До них ми відносимо ігрові (мовні, мовленнєві ігри), дискусійні («Зустріч експертів», «Шкала думок») та дослідницькі (проектів, вебквесту) методи, а також методи колективно-групового («Мозковий штурм», «Мікрофон»), проблемного (проблемний виклад нового матеріалу, частково-пошуковий) і ситуативного (кейс-метод) навчання. Саме вони, на нашу думку, є найбільш ефективними для досягнення мети, поставленої перед викладачем іноземної мови за прazosнавчим спрямуванням.

Використання зазначених інструментів залежить від етапу опанування названої дисципліни, теми й мети аудиторного заняття чи виду самостійної або індивідуальної роботи, рівня іношомовної компетентності здобувачів освіти. Завдяки названим методам, послуговуючись як традиційними, так й інноваційними прийомами, педагог має змогу зацікавити майбутніх правників у підвищенні свого рівня готовності до комунікації у межах фаху та зроби́ти їхню пізнавальну активність комунікативно наповненою.

Ключові слова: готовність до професійно орієнтованого іношомовного спілкування,

іношомовна компетентність, комунікація у галузі права, іношомовна підготовка, метод навчання.

The article is aimed at revealing such an aspect of future lawyers' training as formation of their readiness for professionally oriented foreign language communication, its motivational, cognitive, operational and reflective components. This process is based on familiarizing students with the specifics of legal discourse, its oral and written modes, and instilling in them appropriate discursive skills. The key role in its success is played by the modern methodical toolkit selected by the teacher.

In-class and individual foreign language training of this category of learners is mainly directed at the analysis and interpretation of the information obtained when reading the texts of legal documents, viewing video resources or listening to audio materials. Their processing involves doing specially selected didactic receptive and receptive-productive exercises and tasks in order to consolidate students' legal terminology and socio-political vocabulary, which contributes to the development of their oral and written communication skills.

We have determined and substantiated a set of methods and techniques, the involvement of which in cognitive activity contributes to the successful formation of the specified readiness in the conditions of the educational environment of university. They include gaming (language and conversational games), debating ("Expert Meeting", "Opinion Scale") and research (project, webquest) methods, as well as methods of problem-based (problematic presentation of new material, partially search), group ("Brainstorming", "Microphone") and situational (case study) training. In our opinion, they are the most effective to achieve the goal set before the teacher of a foreign language for legal studies.

Use of the said tools depends on the stage of mastering the named subject, the topic and purpose of a lesson or type of individual work and learners' level of foreign language competence. It is thanks to the mentioned methods, both traditional and innovative, that the teacher is able to motivate future lawyers to increase their level of readiness for communication within the scope of their profession and make their cognitive activity filled with communication.

Key words: future bachelors' of law readiness for professionally oriented foreign language communication, foreign language competence, legal communication, foreign language training, teaching method.

УДК 378.04:34]:37.035:316.454.52
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.2.14>

Перебийніс Ю.В.,
викладач кафедри теоретико-правових дисциплін
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Одним із основних принципів, на якому базується іношомовна підготовка у сучасному ЗВО – принцип професійної спрямованості – націлений на формування готовності здобувачів освіти до професійно орієнтованої

комунікації іноземною мовою у контексті майбутнього фаху, що відповідає особливостям предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL), згідно з яким «будь-який освітній контекст, зорієнтований на вивчення мови, що не є рідною для тих, хто навчається, використовується як

засіб викладання й вивчення немовного змісту» [9, с. 15].

Формування готовності до комунікації майбутніх фахівців у галузі права без сумніву, має реалізуватися під впливом особливостей цієї професії, тобто зміст відповідних едукативних ресурсів повинен базуватися на юридичному дискурсі. У зв'язку з цим актуальним є питання відбору таких методів і прийомів навчання, що дозволили б максимально ефективно виконати поставлене перед викладачем іноземної мови завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема іншомовної підготовки в умовах освітнього середовища юридичного університету досить широко висвітлюється у публікаціях як українських, так і зарубіжних спеціалістів у галузі лінгводидактики. Зокрема К. Годдард указує на те, що зміст курсу іноземної мови за правознавчим спрямуванням має спиратися на комунікативні потреби студентів: готувати їх до спілкування (у тому числі й за допомогою засобів зв'язку), опрацювання різних видів письмових джерел, співвідноситися із особливостями професійного дискурсу і ґрунтуватися на відповідних методах та педагогічних технологіях [8, с. 51].

Вивченням методів викладання іноземних мов, доречних з огляду на комунікативну методику, займається низка українських і зарубіжних науковців. Роль проблемних методів у навчанні студентів немовних спеціальностей розглядають В. Азат'ян, Г. Бородіна, Т. Рябуха, С. Яблоков, колективно-групового навчання – К. Галацин, М. Ткаченко, І. Свириденко, дискусійних методів – Ю. Біднова, Т. Коваль, Л. Чернишова, Л. Ярославська. Дослідницькі методи детально охарактеризовано у працях Є. Полат і Є. Багузиної, при цьому Я. Дьячкова, Л. Смерженко, Н. Сорокіна та Л. Петриця наголошують на інтеграції сучасних інформаційних технологій у процес формування професійної іншомовної компетентності, зокрема завдяки використанню мультимедійних презентацій, створених у результаті самостійного наукового пошуку здобувачів освіти. Про доцільність застосування методів ситуативного навчання стверджують Н. Лутай і Т. Бесараб, а ігрових методів – Д. Ельконін, Н. Кузовлева, А. Мартинюк, Ю. Пассова, Н. Тишко й Т. Шапотюк.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ознайомлення із науково-методичними джерелами стосовно сучасних методів і прийомів навчання, доречних на заняттях з іноземної мови у вищій школі, дозволяє нам зробити висновок, що, незважаючи на значну увагу до цього питання, варто, на нашу думку, проаналізувати спектр тих із них, що сприяють розвиткові іншомовної компетентності саме майбутніх спеціалістів у галузі права.

Метою статті є визначення і обґрунтування доцільності залучення у освітню діяльність юридичного ЗВО сучасних інтерактивних методів, які б приляли успішному формуванню готовності майбутніх бакалаврів права до професійно орієнтованого іншомовного спілкування як в аудиторії, так і за її межами.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ефективна іншомовна підготовка має ґрунтуватися на комунікації суб'єктів освітньої діяльності у межах відкритого іншомовного комунікативного середовища, базуючись на принципі комунікативності викладання іноземних мов, згідно з яким навчальний процес повинен конструюватися за зразком реального спілкування (Ю. Пассов). З огляду ж на багатожанровість англійського юридичного дискурсу й специфіки його терміносистеми, погоджуючись із колегами [3, с. 19; 6, с. 583-584], зазначимо, що іншомовна підготовка студентів-юристів повинна мати своїм результатом вироблення низки дискурсивних умінь. У першу чергу це здатність дотримуватись норм взаємодії професійної сфери країни, мову якої вони опановують, коректно уживаючи при цьому юридичні терміни. Другим важливим умінням є лінгвістичні й соціолінгвістичні уміння: упливати на співрозмовника, спираючись на отримані знання про специфіку соціальної комунікації. По-третє, немаловажною є комунікативно-когнітивна здатність майбутнього правника, що полягає в умінні логічно й аргументовано доносити до реципієнта свою думку, уживаючи при цьому адекватні мовні засоби з метою аргументації, уточнення чи заперечення. Четвертим дискурсивним умінням є стратегічне – висловлюючись, вибирати доцільні мовні (лексичні та граматичні) засоби, зважаючи на дискурсивний контекст.

Вирішення лінгводидактичного завдання прищеплення майбутнім правникам здатності до міжкультурної комунікативної компетентності у межах фаху повинне спиратися на принцип міжпредметної інтеграції й відбуватися у процесі досягнення викладачем низки проміжних цілей: 1) ознайомлення першокурсників із ключовими поняттями англо-американської правової культури шляхом співставлення їх із властивими українській системі права; 2) характеристика жанрово-структурних елементів, лексичних та граматичних ознак юридичного дискурсу, без чого неможливе розуміння текстового матеріалу; 3) інформування про специфіку комунікації представників правничої професії у різних ситуаціях (ведення переговорів, надання консультацій, захист інтересів клієнта у суді та ін.).

Зважаючи ж на виокремлення нами в структурі концепту «готовність майбутніх бакалаврів права до професійно орієнтованого іншомовного спілкування» мотиваційного, когнітивного, діяльнісного й рефлексійного складників [5, с. 260],

підбір методичного інструментарію має відповідати поставленому завданню формування кожного із зазначених елементів його композиційного складу. Пам'ятаючи про необхідність постійної суб'єкт-суб'єктної інтеракції, що має ґрунтуватись на урахуванні інтересів і запитів здобувачів освіти, їхніх когнітивних стилів, попереднього досвіду, цікавими є результати проведеного нами анонімного опитування студентів 1-4 курсів юридичних ЗВО (163 особи). 67,5 % респондентів підкреслюють важливість залучення до навчального процесу онлайн-ресурсів, а 57,1 % переконані у можливості іншомовної підготовки дистанційно. В силу об'єктивних обставин пізнавальна діяльність сьогодні нерідко здійснюється у змішаному чи навіть дистанційному форматі, тому раціональним вважаємо застосування інтерактивних інноваційних методів навчання, які базуються на широкому застосуванні електронних матеріалів, у поєднанні із традиційними, адже саме інтерактивне навчання призводить до підвищення відсотка засвоєного, упливаючи як на свідомість студентів, так і їхні почуття й волю [1, с. 8-9].

Результативність процесу оволодіння студентами особливостями юридичного дискурсу з метою формування їхньої готовності до професійно орієнтованого спілкування підвищується завдяки добору двох типів вправ – рецептивних та рецептивно-продуктивних [6, с. 582-583]. Перші націлені на засвоєння ознак названого дискурсу, а ціллю другої категорії є розвиток навиків комунікації іноземною мовою завдяки створенню викладачем квазіпрофесійних мовленнєвих ситуацій. Опрацювання текстового матеріалу має бути комунікативно наповненим завдяки використанню як традиційних (фронтального обговорення змісту документів, пояснення значення термінів шляхом дефініції й підбору синонімів та антонімів, короткого усного викладу суті текстів, їхнього реферування, дискусії щодо спірних питань у парах та мінігрупах, написання електронних листів тощо), так й інноваційних (створення мультимедійних презентацій, вебсторінок, відеороликів на основі дослідження певного питання) прийомів.

Рівень інтерактивності співвідноситься зі ступенем використання сучасних інформаційно-комунікаційних засобів [2, с. 87], які посилюють індивідуалізацію й диференціацію освітньої діяльності, дозволяють здобувачам освіти успішніше опановувати визначений педагогом обсяг завдань й удосконалювати свій рівень іншомовної компетентності самотужки. Відтак, наш вибір методів базуються на залученні ігрових, дискусійних та дослідницьких, а також колективно-групового, проблемного і ситуативного навчання.

Ігрові методи (мовні (підготовчі) й мовленнєві (творчі: ситуаційні, рольові, ділові) [7, с. 135]) є невід'ємними від сучасного заняття з огляду

на комунікативно-діяльнісний підхід до навчального процесу. Використання мовних ігор є слушним для розвитку термінологічної обізнаності студентів, що відбувається шляхом складання ними загадок у вигляді дефініцій термінів, проведення брейн-рингів чи вікторин на правничу тематику. Мовленнєві ігри дозволяють створити типові комунікативні квазіпрофесійні ситуації під час опанування різних тем курсу (від «Системи вищої юридичної освіти», «Правничої професії», до «Адміністративного права», «Договірної права», «Кримінального процесу» і «Цивільного судочинства»). З огляду на нерівність попередньої підготовки, вони мають базуватись на наданому викладачем зразку інтеракції представників юридичної професії (носіїв мови) у аудіо- чи відеоформаті. Мовленнєва взаємодія у парах чи малих групах сприяє формуванню мотиваційного, когнітивного й діяльнісного компонентів готовності здобувачів вищої юридичної освіти до професійно орієнтованого спілкування, адже до ознак ігрової діяльності належать зацікавленість її учасників, відсутність примусу, позитивний психологічний мікроклімат, що сприяє подоланню психологічних бар'єрів, створенню сприятливих умов для еволюції їхньої міжкультурної та комунікативної компетентностей.

Дискусійні методи вважаємо дієвими для розвитку як мотиваційного елемента зазначеної готовності, так і діяльнісного та рефлексійного її складових, позаяк вони мають комунікативну спрямованість й виробляють навички самостійної роботи. Зокрема, при застосуванні методу «*Зустріч експертів*» студенти («експерти») виконують роль основного джерела інформації, самотужки вивчаючи визначене педагогом коло проблем (наприклад, відбір присяжних, кримінальне й цивільне провадження у Великій Британії й США тощо), після чого діляться інформацією з одногрупниками і приводять аргументи на користь тієї чи іншої точки зору у процесі фронтального обговорення. *Метод «Шкала думок»* також спонукає майбутніх юристів до самостійного опрацювання едукативних ресурсів у процесі підготовки до дискусії щодо таких питань, приміром, як доцільність суду присяжних, повернення смертної кари, посилення відповідальності за домашнє насилля, узаконення четвертої групи прав людини (прав на сурогатне материнство, евтаназію, зміну статі та ін.).

Залучення *дослідницьких методів* (проєкту, веб-квесту) до іншомовної підготовки майбутніх правників зумовлене їхнім значенням для формування мотиваційного, діяльнісного і рефлексійного складників готовності до спілкування у межах фаху. Вони викликають позитивне ставлення до процесу пізнання, розкривають творчий потенціал, дають можливість урахувати особливості кожного, дозволяючи працювати з матеріалами в індивідуальному темпі.

Для активізації пізнавальної діяльності студентів *метод проєктів* створює можливість застосувати сукупність різних навчально-пізнавальних засобів (дослідницьких, пошукових, проблемних, творчих). Тематика мультимедійних презентацій чи відеороликів переважно стосується прав і свобод людини, тобто тем останнього модуля курсу. Педагогові варто запропонувати для дослідження актуальні проблеми (порушення норм міжнародного права у результаті російської агресії, дотримання гендерних квот у виборчому та трудовому законодавстві тощо) разом із посиланням на корисні ресурси, як-от вебсайт *TED*. Підготовчий етап проєкту передбачає опрацювання зразка презентації юриста-практика: обговорення її змісту, аналіз структури, виокремлення дискурсивних формул, які можуть бути використаними студентами у власній роботі. Доцільно рекомендувати й провести опитування викладачів та одногрупників, наприклад, за допомогою Гугл-форм. Кульмінацією роботи над індивідуальним проєктом є представлення отриманих результатів перед академічною групою.

Беручи до уваги принципи міжпредметної інтеграції та професійної спрямованості, тематика *вебквестів*, як і проєктів, має бути злободенною, ґрунтуючись на новелах законотворчого процесу або інформаційних приводах і стосуючись професійно значущих питань. Оскільки майбутнім правникам слід вирішити проблемне завдання із застосуванням елементів рольової гри, перед кожним із них стоїть завдання аналітичного дослідження ресурсів інтернету одноосібно або у складі команди. Дослідження супроводжується створенням вебсторінки чи групи в соціальних мережах для анкетування, обговорення певних аспектів, за необхідності розміщення результатів пошуку. Презентація отриманих результатів відбувається віртуально або в аудиторії, а взаємодія зі слухачами передбачає відповіді на поставлені питання. Як і у випадку з проєктами, представлена робота оцінюється колективно: саме одногрупники мають висловитися стосовно якості проведеного дослідження, а також доречності структури виступу, логіки викладення матеріалу, можливих порушень мовних норм, естетики його оформлення тощо.

До *методів колективно-групового навчання* належать інтерактивні технології, що застосовуються у фронтальній роботі усієї підгрупи чи мінігруп. *Метод «Мозкового штурму»*, при якому учасники поділяються на групи генерації ідей та їх критики, певним чином пов'язаний зі специфікою проблемного навчання і є досить продуктивним, бо створює умови для активізації пізнання нового, набуття досвіду колективної інтелектуальної діяльності й творчого засвоєння нового матеріалу. За допомогою нього доречно формувати термінологічний апарат студентів із самого початку

вивчення навчального курсу: при опануванні тем «Джерела права», «Конституційне право», «Кримінальне право і процес» та ін. *Метод «Мікрофону»* базується на загальногруповому аналізі за допомогою уявного мікрофону попередньо самостійного опрацьованого текстового матеріалу, який, утім, потребує додаткового обговорення з огляду на його контroversійність (як-от теми «Покарання» й «Захист прав людини»).

Значним дидактичним потенціалом для формування когнітивного та діяльнісного елементів готовності до професійно орієнтованої комунікації майбутніх правників володіють *проблемні методи навчання* (проблемний виклад нового матеріалу, частково-пошуковий), позаяк колективне вирішення проблеми супроводжується обміном ідеями, знаннями, досвідом із метою вироблення спільного рішення, що є невіддільним від іншомовного спілкування. Під час такої взаємодії відбувається обстоювання своїх припущень, перевірка їхньої точності, розгляд контексту, в якому вони мають сенс, вивчення можливих альтернатив.

Метод вирішення проблемних ситуацій має непересічне значення для розвитку як усного, так і писемного мовлення на різних етапах вивчення курсу. Доречними вважаємо вправи на виправлення студентами навмисне некоректних умовиводів викладача. Крім того, у парах чи малих групах можна закріплювати знання термінології традиційним шляхом пояснення значення основних категорій, пошуку синонімів чи антонімів до них, відмінностей між поняттями у різних правових системах, дефініції юридичних термінів, відсутніх в українській мові, а протягом останніх модулів і тлумачити істотні умови угод, у тому числі й міжнародних. Оскільки комунікативна мета висловлювання досягається ще й за рахунок коректного використання форм слів, правильного уживання прислівників і сполучників, доцільно використовувати ці методи з метою актуалізації попередньо вивченого граматичного матеріалу. Своє застосування вони знаходять і у процесі фронтального обговорення спірних питань із подальшим написання есеїв, присвячених, наприклад, своєчасності більш суворих покарань чи декриміналізації певних видів правопорушень.

Без сумніву, *кейс-метод (метод ситуативного навчання)* також є одним з найефективніших для розвитку мотиваційного, діяльнісного та рефлексійного складників готовності до іншомовного спілкування на юридично тематичну. Як слушно зазначається [4, с. 178], його застосування ставить високі вимоги до іншомовної компетентності студентів (не нижче рівня «незалежний просунутий користувач» (B2) відповідно до «Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти»), тому ми схильні удаватися до нього упродовж вивчення тем двох останніх модулів курсу («Приватне право»

та «Міжнародне право та право Європейського Союзу»). У ході вирішення кейсів, пов'язаних із порушенням норм договірних чи трудових прав, він дає можливість застосовувати на практиці знання, отримані унаслідок вивчення спеціальних курсів, сприяє мовленнєвій самостійності студентів, уможливорює взаємонавчання, взаємодопомогу й взаємоконтроль.

При використанні цього методу майбутні юристи мають прийняти рішення на основі наданих педагогом і знайдених самостійно матеріалів (нормативно-законодавчих актів, рішень суду, статей у ЗМІ тощо), виокремити основні проблеми, зробити висновки, зважити альтернативні дії, схилитися на бік найприйнятнішого варіанту, таким чином виробивши рекомендації для уявного клієнта щодо подальших дій чи викласти думки перед аудиторією у вигляді презентації. Після свого виступу здобувач освіти має бути готовим до обговорення, адже кейс-метод також передбачає необхідність відстоювання власної точки зору і навіть її перегляду під час дискусії із іншими суб'єктами навчального процесу. Що ж стосується ролі викладача, він має проводити моніторинг й фасилітацію процесу обговорення, а потім підсумувати роботу над кейсом й оцінити її. З метою заохочення як співпраці студентів під час підготовки завдання, так і особистого внеску кожного, пропонується [10, с. 33] ставити дві оцінки: групову та індивідуальну.

Висновки. Формування готовності майбутніх бакалаврів права до професійно орієнтованого іншомовного спілкування базується на ознайомленні їх зі специфікою юридичного дискурсу, його усним і писемним модусами й прищеплення їм відповідних дискурсивних умінь. Неабияку роль в успішності цього процесу відіграють відібрані викладачем методи і прийоми навчання. Переважно аудиторна робота цієї категорії студентів націлена на аналіз й тлумачення інформації, отриманої при читанні текстів юридичних документів, перегляді відеоматеріалів чи прослуховуванні аудіоресурсів. Їхнє опрацювання передбачає виконання спеціально підібраних дидактичних рецептивних та рецептивно-продуктивних вправ і завдань, що допомагає не тільки закріпити юридичну термінологію й суспільно-політичну лексику, але й сприяє розвитку навичок усного і писемного мовлення. Саме ігрові (мовні і мовленнєві ігри), дискусійні («Зустріч експертів», «Шкала думок») та дослідницькі (проектів, вебквесту) методи, а також методи проблемного (проблемний виклад нового матеріалу, частково-пошуковий), колективно-групового («Мозковий штурм», «Мікрофон»)

і ситуативного (кейс-метод) навчання, на нашу думку, є найбільш ефективними для досягнення завдання розвитку іншомовної компетентності здобувачів освіти, поставленого перед викладачем іноземної мови за правознавчим спрямуванням.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інтерактивні технології: теорія та методика. Колект. авт.: Пометун О. І., Побірченко Н. С., Коберник Г. І., Комар О. А., Торчинська Т. А. Умань-Київ, 2008. 95 с.
2. Коваль Т. І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Науково-методичний журнал*. 2011. Вип. 21. С. 86-92.
3. Кургаева О. Л. Формирование дискурсивной компетенции студента на основе индивидуального учебного сопровождения (английский язык, неязыковой вуз): научный доклад об основных результатах научно-квалификационной работы (диссертации). М., 2020. 22 с.
4. Лутай Н. В., Бесараб Т. П. Метод case study у навчанні іноземної мови. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер.: Філологічна*. 2013. Вип. 37. С. 177-179.
5. Перебийніс Ю. В. Структура готовності майбутніх бакалаврів права до професійно орієнтованого іншомовного спілкування. *Наукові записки. Серія: педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2020. Вип. 191. С. 259-262.
6. Радькова С. А. Обучение юридическому курсу как составляющая формирования профессионально ориентированной иноязычной межкультурной коммуникативной компетенции студентов-юристов. *Язык и межкультурная коммуникация: современные векторы развития: сборник научных статей по материалам II Междунар. научно-практ. конф.* (Пинск, март 2021 г.). Пинск: ПолесГУ, 2021. Вип. 2. С. 578-585.
7. Тишко Н. М., Мартинюк А. П. Класифікація ігор для організації процесу навчання англійської мови у немовному вищому навчальному закладі. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: зб. наук. пр. Вип. 10. Рівне: РДГУ, 2014. С. 133-136.
8. Goddard C. Didactic Aspects of Legal English: Dynamics of Course Preparation. *ESP across cultures [Special issue]: Legal English across cultures*. M. Gotti, C. Williams (eds.). 2010. Vol. 7. P. 45-62.
9. Marsh D. (ed.). CLIL/EMILE. The European dimension. Actions, trends, and foresight potential. University of Jyväskylä: UniCOM, Continuing Education Centre, 2002. 204 p. URL: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47616/1/david_marshall-report.pdf.
10. Thomas D. Case Studies for ELT: a source of motivation. *Approches pratiques de l'enseignement des langues de spécialité*, 2003, vol. XXII, N° 2, pp. 59-73. URL: <https://journals.openedition.org/apliut/3730>.